

Список використаних джерел

1. Аніщук Н.В. Зв'язок гендерної історії та історії України. *Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2023. Том 34 (73). № 1. С. 300 – 304.
2. Аніщук Н.В., Горяга О.В. Взаємодія гендерної історії з історією держави і права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 748 – 750.
3. Гарна С., Щербатюк В. Використання віртуальних інтерактивних дошок під час дистанційного та змішаного навчання. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 23. С. 402 – 404.
4. Гуревич Р., Кобися В., Кобися А., Кізім С., Куцак Л., Опушко Н. Використання цифрових сервісів та інструментів у професійній підготовці майбутніх учителів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 64. С. 5 – 22.
5. Коваленко О. Гендерна проблематика у викладанні курсу «Історія Стародавньої Греції та Риму». *Матеріали науково-практичної конференції «Восьмі Фльорівські читання»*. Чернігів, 2023. С. 97 – 102.
6. Москалюк М.М., Лень А.В. Цифрові технології та їх роль у вивченні історії. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету»*. 2025. № 18. С. 92 – 102.
7. Скиба Ю. Класифікація цифрових інструментів для підтримки освітнього процесу у вищій школі. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. Том 84. № 3. С. 150 – 161.
8. Hryn O., Domanova H., Pavlenko L., Striliuk O., Shara L. (2024). Developing research competence in students through the study of socio-humanitarian subjects. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. № 8. P. 1 – 10.

Олександр Кондратенко

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА НОВИХ ПРОФЕСІЙНИХ ФУНКЦІЙ

Стрімке поширення генеративного штучного інтелекту (ШІ) докорінно змінює освітній ландшафт, ставлячи під сумнів традиційні педагогічні підходи. Роль вчителя історії, що історично базувалася на трансляції верифікованих знань та інтерпретацій, виявляється особливо вразливою. Системи ШІ здатні миттєво обробляти величезні масиви інформації, генерувати текстові та візуальні матеріали, що імітують історичні джерела, та навіть створювати персоналізовані навчальні плани [11, с. 12]. Це трансформує класичну дихотомію «вчитель-учень» у складнішу динаміку «вчитель-ШІ-учень» [11, с. 3].

Традиційна модель викладання, де вчитель є головним джерелом інформації, втрачає свою ефективність. Водночас зростають ризики, пов'язані з використанням ШІ учнями: поширення дезінформації через «галюцинації» моделей, зміцнення упереджень, закладених в алгоритмах, зниження здатності до самостійного аналізу [10]. Опитування вчителів у країнах Азії та Європи показує, що попри визнання

потенціалу ШІ, педагоги висловлюють серйозні занепокоєння щодо можливого нівелювання критичного мислення та «втрати людського дотику» у навчанні [8, с. 38]. Сучасний вчитель історії має перейти від ролі лектора до ролі архітектора освітнього середовища, де учні вчать ефективно та етично взаємодіяти з новими технологіями [13, с. 7].

Перша з ключових професійних ролей передбачає перетворення вчителя на дизайнера навчального досвіду. В епоху ШІ основним завданням стає не стільки передача фактів, скільки проектування комплексного та захопливого навчального досвіду, що стимулює глибоке занурення в матеріал. Це вимагає переходу від лінійного планування уроків до створення багаторівневих, персоналізованих освітніх «подорожей» [3]. Замість надання готових відповідей, дизайнер навчального досвіду створює умови, в яких учні самостійно досліджують, аналізують і роблять висновки, використовуючи ШІ як інструмент, а не як джерело істини [7, с. 17]. Суть цієї ролі полягає у створенні таких завдань, які вимагають синтезу інформації з різних джерел – текстів, першоджерел, попередніх дискусій, особистого досвіду [7, с. 17-18]. Персоналізовані навчальні платформи на базі ШІ можуть адаптувати контент до індивідуальних інтересів учнів, проте саме вчитель-дизайнер наповнює цей процес педагогічним сенсом, забезпечуючи, щоб технологія слугувала ширшим освітнім цілям [9, с. 9]. Одним з найяскравіших проявів є використання генеративного ШІ для створення динамічних рольових ігор та симуляцій, які генерують варіативні та непередбачувані ситуації.

При вивченні промислової революції вчитель використовує ШІ для створення симуляції переговорів між власником фабрики та представниками робітничого страйку. Вчитель розробляє детальний запит для ШІ, визначаючи ролі, цілі кожної сторони, історичний контекст та ключові поняття для переговорів [7, с. 34]. ШІ генерує персонажів з біографіями та аргументами, виступає модератором, вводить нові обставини, імпровізує, реагуючи на дії учнів, що робить кожну симуляцію унікальною [7, с. 34]. Вчитель проектує середовище для безпечного експериментування, де учні розвивають навички переговорів, аргументації та емпатії [3]. Після симуляції вчитель організовує рефлексію, допомагаючи учням пов'язати отриманий досвід з історичними подіями та ширшими соціальними процесами.

Друга професійна роль пов'язана з кураторською діяльністю щодо контенту та інструментів. В умовах інформаційного перенавантаження роль вчителя як куратора стає критично важливою. Інформація, що надається великими мовними моделями, часто є неточною, застарілою, упередженою або навіть повністю вигаданою через так звані «галюцинації» [6]. Учні ризикують сприйняти дезінформацію за факт, тому вчитель історії перетворюється на експерта-куратора, який відбирає якісні ресурси, валідні інструменти та навчає учнів навичкам самостійної верифікації інформації. Ця роль передбачає два основні напрями. Вчитель сам виступає як фільтр, відбираючи перевірені джерела та безпечні інструменти ШІ [13, с. 16]. Водночас він навчає учнів «інформаційній гігієні» – методології перевірки фактів та критичного аналізу контенту. Це безпосередньо пов'язано з розвитком цифрової компетентності [1, с. 2].

На уроці, присвяченому Другій світовій війні, вчитель може запропонувати учням створити біографічну довідку про менш відомого історичного діяча за допомогою ChatGPT. Після отримання згенерованого тексту вчитель ініціює процес

колективної верифікації за алгоритмом фактчекінгу [6]. Учні перевіряють кожне ключове твердження за допомогою академічних баз даних або авторитетних ресурсів, застосовують правило «трьох джерел» для перехресної перевірки, оцінюють достовірність знайдених джерел, аналізуючи компетенцію авторів та можливі упередження. У результаті учні проходять повний цикл критичної обробки інформації, переконуючись у ненадійності ІІІ як єдиного джерела і засвоюючи фундаментальну навичку для історика та свідомого громадянина.

Третя роль перетворює вчителя на фасилітатора критичного діалогу. В епоху необмеженого доступу до інформації на перший план виходить вміння ставити правильні запитання та організувати змістовну дискусію. Вчитель трансформується з лектора в модератора складних діалогів, де учні вчать аналізувати різні точки зору, формулювати аргументи та вести конструктивну полеміку. Штучний інтелект стає унікальним інструментом для стимуляції критичного мислення [4]. Роль фасилітатора полягає у створенні безпечного простору для обговорення суперечливих історичних тем. Замість пропонування єдиної інтерпретації, вчитель заохочує учнів досліджувати різні перспективи. ІІІ може швидко генерувати аргументи з різних ідеологічних позицій, однак саме вчитель організує процес їх критичного осмислення [7, с. 10]. Здатність вести дебати та швидко реагувати на аргументи – це навички, які ІІІ поки що не може відтворити на людському рівні [4]. Спеціально розроблені платформи ІІІ можуть структурувати дебати, відстежуючи залученість учнів у реальному часі [12].

При вивченні теми колективізації в УРСР вчитель може організувати структуровані дебати, використовуючи ІІІ як «опонента» з певною позицією. Учні готують аргументи, а вчитель створює промт для ІІІ, доручаючи йому роль радянського ідеолога 1930-х років [7, с. 10]. Під час дебатів учні аналізують маніпулятивні контраргументи ІІІ і формулюють відповіді-спростування. Вчитель ставить навідні запитання про риторичні прийоми, емоційні маніпуляції, замовчування фактів, допомагаючи розвивати навички розпізнавання маніпуляцій та критичного аналізу аргументації.

Четверта роль позиціонує вчителя як етичного навігатора. З інтеграцією ІІІ в освіту виникає низка етичних питань, і вчитель історії допомагає учням орієнтуватися в цьому новому світі. Ця роль стосується формування цифрового громадянства. ІІІ-системи не є нейтральними; вони успадковують та посилюють упередження, що існують у даних, на яких вони навчалися [2]. Вчитель історії розуміє, як упередження формували минуле, і навчає учнів розпізнавати їхні нові алгоритмічні форми. Роль етичного навігатора передбачає виховання усвідомлення того, що технології не є ціннісно-нейтральними. Вони створюються людьми, фінансуються корпораціями та відображають певні культурні та економічні інтереси [2]. Це вимагає від учителя розуміння основних етичних принципів використання ІІІ: прозорості, справедливості, підзвітності та людського контролю [5, с. 18]. Вчитель обговорює з учнями конфіденційність даних, авторське право на згенерований контент та вплив ІІІ на суспільство. Згідно з рекомендаціями ЮНЕСКО, етичний вимір є одним з ключових аспектів компетентності вчителя в епоху ІІІ [11, с. 22].

На уроці, присвяченому вивченню культури, вчитель може запропонувати учням провести експеримент з генераторами зображень. Учні генерують зображення за нейтральними запитаннями, такими як «видатний учений», «могутній

правитель», додаючи уточнення щодо історичного періоду та регіону. Вчитель організує обговорення отриманих зображень, використовуючи методику аналізу упереджень [10]. Учні відповідають на запитання про стереотипи та причини таких результатів. Це приводить до обговорення тренувальних даних. Учні обговорюють вплив стереотипних зображень на сприйняття історії та можуть створити більш точні промпти або написати есе-рефлексію. Ця вправа перетворює урок історії на лабораторію цифрової грамотності, де учні усвідомлюють свою відповідальність як споживачів та творців цифрового контенту.

Запропонована типологія чотирьох професійних ролей окреслює контури нової професійної ідентичності вчителя історії в епоху штучного інтелекту. Ці ролі є взаємопов'язаними компонентами цілісної системи професійної діяльності. Ефективний дизайнер навчального досвіду не може обійтися без навичок куратора для відбору якісних інструментів. Фасилітація глибокого діалогу неможлива без етичної навігації, яка забезпечує відповідальне обговорення. Разом вони формують новий, інтегрований підхід до викладання, де технологія слугує посиленню людського інтелекту, а не його заміні.

Інтеграція цих ролей у професійні стандарти та освітні програми, зокрема в контексті реформи «Нова українська школа» [1, с. 4], дозволить підготувати нове покоління вчителів, здатних ефективно використовувати можливості ШІ для формування в учнів критичного мислення, медіаграмотності та ціннісних орієнтирів. Це є стратегічним завданням для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості української освіти в глобальному технологічному контексті.

Список використаних джерел

1. Германсон Г. Розвиток цифрової компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти методами НУШ. *Adaptive management theory and practice pedagogics*. 2022. Т. 14, № 27. URL : [https://doi.org/10.33296/2707-0255-14\(27\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0255-14(27)-07) (дата звернення: 17.01.2025).
2. Addressing bias in AI. *Homepage | Center for Teaching Excellence*. URL: <https://cte.ku.edu/addressing-bias-ai> (date of access: 12.07.2025).
3. Dan H. DK Classroom Outlet. *DK Classroom Outlet*. URL: <https://www.dkclassroomoutlet.com/blog/2024/02/20/simulations-and-role-playing-bringing-history-to-life-through-experiential-learning/> (date of access: 13.02.2025).
4. Debate Could Counter AI's Impact on Critical Thinking - Neuroscience News. *Neuroscience News*. URL: <https://neurosciencenews.com/ai-critical-thinking-debate-27712/> (date of access: 27.09.2025).
5. Ethical guidelines on the use of artificial intelligence (AI) and data in teaching and learning for Educators / European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 40 p. URL: <https://doi.org/10.2766/153756> (date of access: 17.09.2025).
6. Fact-Checking generative AI and avoiding plagiarism. *unity.edu*. URL: <https://unity.edu/distance-education/commhub/using-generative-ai/fact-checking-generative-ai-and-avoiding-plagiarism/> (date of access: 12.09.2025).
7. Harnessing Generative AI in the Classroom: Innovative Exercises and Assignments to Elevate Student Learning [Електронний ресурс] / Harvard Business

Publishing Education. 2025. URL: <https://www.hkdca.com/wp-content/uploads/2025/04/harnessing-generative-ai-in-classroom-harvard.pdf> (date of access: 17.09.2025).

8. Holmes W., Lee K. Artificial Intelligence and Education: The Views of Teachers from Asia and Europe : a report based on insights shared by secondary and vocational school teachers; Asia-Europe Foundation. Singapore: Asia-Europe Foundation, 2024. 91 p. URL : https://asef.org/wp-content/uploads/2024/11/ASEF_ClassNet17_Publication_008_SINGLE.pdf (date of access: 06.07.2025).

Laak K.-J., Aru J. AI and Personalized Learning: Bridging

Ігор Крутько

НОВІ СТАНДАРТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Педагогічна освіта входить у фазу системного оновлення, що зумовлено глобальними тенденціями сталого розвитку, цифрової трансформації та зростанням вимог до професійного профілю сучасного вчителя. Значення якісної підготовки педагогів послідовно підкреслюється у ключових міжнародних документах, зокрема у Доповіді ЮНЕСКО «Переосмислюючи наше майбутє разом» (UNESCO, **Reimagining our Futures Together, 2021**) та в Освітній рамці майбутнього OECD «Освіта-2030» (OECD Education 2030), де акцентовано потребу формування педагогічних спільнот, здатних діяти у ситуаціях високої невизначеності та соціокультурних ризиків.

У фокусі трансформації перебуває компетентнісна модель професійної діяльності педагога, що охоплює інтеграцію предметної, методичної, психологопедагогічної, комунікативної та цифрової складових. Її побудова орієнтується на стратегічні напрями розвитку Європейського освітнього простору, де підготовка вчителя розглядається як процес формування здатності до професійної автономії, педагогічного дизайну, критичної оцінки інформації та вибору ефективних освітніх технологій. Структурні параметри моделі узгоджені з положеннями **Європейської рамки цифрової компетентності педагогів (European Framework for the Digital Competence of Educators / DigCompEdu, 2017)**, яка визначає шість рівнів цифрової майстерності й окреслює спектр умінь щодо використання цифрових ресурсів, формування цифрової грамотності здобувачів освіти, організації інклюзивного онлайн-середовища та застосування аналітики навчальних даних. Така модель дозволяє розглядати професійну діяльність педагога як динамічну систему, у якій поєднуються педагогічна творчість, технологічна гнучкість і здатність до постійного оновлення професійної компетентності відповідно до вимог сучасної школи.

В українських реаліях оновлення нормативної основи педагогічної освіти спрямовується **Законом України «Про освіту» (2017)** та **Професійним стандартом учителя (2020)**, які задають рамки розвитку педагогічної компетентності, цифрової грамотності, академічної доброчесності та здатності до конструювання інклюзивного, безпечного освітнього середовища.

Трансформаційний імпульс педагогічної освіти зумовлений потребою підготовки вчителя, здатного працювати у полікультурному, гібридному та інтенсивно цифровізованому середовищі. Підготовка фахівця, спроможного до